

Ewelina Waśko-Owsiejczuk

dr, Uniwersytet w Białymstoku

**MIEJSCE ROSJI W POLITYCE BEZPIECZEŃSTWA USA
W XXI WIEKU W KONTEKŚCIE ZACIEŚNIANIA WSPÓŁPRACY
ROSYJSKO-CHIŃSKIEJ**

Wprowadzenie

Stosunki na linii Pekin–Moskwa przeszły całkowitą transformację w ostatnim ćwierćwieczu, przekształcając się stopniowo w partnerstwo strategiczne¹. Mocarstwa te z roku na rok wzmacniają współpracę gospodarczą (zwłaszcza energetyczną). Obroty handlowe pomiędzy nimi wzrosły w 2017 r. o prawie 28% w porównaniu do roku ubiegłego. O 60% wzrosła również sprzedaż rosyjskiej ropy naftowej do Chin, co w efekcie uczyniło Rosję ich największym dostawcą tego surowca energetycznego. Pod koniec 2017 r. państwa te podpisały dwadzieścia umów o współpracy, m.in. w zakresie rolnictwa, inwestycji, lotnictwa, energetyki i eksploatacji kosmosu². Mocarstwa współpracują również na forach międzynarodowych, coraz częściej prezentując spójne stanowiska, nierzadko w opozycji do

¹ M.S. Chase, E.S. Medeiros, J.S. Roy, E.B. Rumer, R. Sutter, R. Weitz, *Russia-China Relations: Assessing Common Ground and Strategic Fault Lines*, The National Bureau of Asian Research, NBR Special Report no 66, July 2017, http://carnegieendowment.org/files/SR66_Russia-ChinaRelations_July2017.pdf, s. 14.

² *Rosja i Chiny zacieśniają współpracę. Podpisano prawie 20 umów*, „Forbes”, 2.11.2017, <https://www.forbes.pl/gospodarka/handel-rosji-z-chinami-nowe-umowy/d62442h> [dostęp: 20.03.2018].

Zachodu. Widoczne jest również zacieśnianie współpracy wojskowo-technicznej pomiędzy nimi. Chiny kupują od Rosji m.in. samoloty bojowe i systemy obrony powietrznej. Państwa te prowadzą dialog obronny, m.in. na temat antyterroryzmu i bezpieczeństwa regionalnego. Współpracują w zakresie zwiększenia kontroli nad cyberprzestrzenią oraz technologiami komunikacyjnymi. Ponadto organizowane są wspólne rosyjsko-chińskie ćwiczenia wojskowe. I w tym zakresie można zaobserwować wzrost. Przed nawiązaniem współpracy mocarstwa te przeprowadzały osobno jedno lub dwa ćwiczenia każdego roku, obecnie organizują wspólnie kilka ćwiczeń naziemnych i morskich rocznie³. Geostrategicznie koniec animozji chińsko-rosyjskich spowodował, że Chiny mają dziś bezpieczniejsze niż kiedykolwiek granice lądowe. Rosyjski sekretarz Rady Bezpieczeństwa Nikołaj Petruszew i chiński dyplomata Yang Jiechi we wrześniu 2016 r. stwierdzili, że stosunki pomiędzy Chinami i Rosją są na najwyższym poziomie w historii⁴. Oba kraje są zasadniczo niezadowolone z tego, jak rozwinął się pozimnowojenny porządek światowy. Pomimo że przywódcy tych mocarstw nie określają się (jeszcze) wzajemnie mianem najbliższych i najwierniejszych sojuszników, a raczej strategicznymi partnerami, to coraz więcej ich łączy niż dzieli, w tym wizja nowego porządku międzynarodowego.

Na początku XXI wieku Waszyngton bagatelizował zbliżenie relacji na linii Pekin–Moskwa. Jednak zacieśnianie współpracy politycznej, wojskowej i gospodarczej pomiędzy Chinami oraz Rosją w ostatnich latach zostało przez Stany Zjednoczone przyjęte z dużym niepokojem, jako zagrożenie dla interesów narodowych i pozycji międzynarodowej supermocarstwa. Świadczy o tym, m.in. umieszczenie Rosji wśród największych zagrożeń dla bezpieczeństwa globalnego w *Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych* z 2015 r. oraz określenie Rosji i Chin mianem „rywalizujących mocarstw” zagrażających bezpieczeństwu, interesom, jak również pozycji USA w nowej *Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych* z 2017 r. Ze względu na słabnącą pozycję Moskwy w systemie międzynarodowym (m.in. za sprawą agresywnych działań Rosji na wschodzie Europy, aneksji Krymu i wspierania syryjskiego reżimu) w interesie władz rosyjskich było znalezienie silnego sojusznika, posiadającego zbliżone interesy i cele. Utworzenie chińsko-rosyjskiego tandemu ośmieliło władze Moskwy do prowadzenia jeszcze bardziej zdecydowanej i kategorycznej polityki wobec Zachodu. Stosunki amerykańsko-rosyjskie uległy przy tym znacznemu pogorszeniu, do tego stopnia, że stawiane jest pytanie: czy świat stoi dziś w obliczu nowej „zimnej wojny”?

Celem niniejszego artykułu jest analiza polityki bezpieczeństwa USA wobec Rosji w XXI wieku w kontekście zacieśniania współpracy rosyjsko-chińskiej. Co

³ M.S. Chase, E.S. Medeiros, J.S. Roy, E.B. Rumer, R. Sutter, R. Weitz, *op. cit.*, s. 26.

⁴ *Yang Jiechi Chairs the 12th Round of China-Russia Strategic Security Consultation*, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China, 12.09.2016, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xxxx_662805/t1397436.shtml [dostęp: 20.03.2018].

ma umożliwić odpowiedź na następujące pytania badawcze: jakie czynniki wpłynęły na wzmocnienie współpracy pomiędzy Rosją i Chinami? Jakie cele i interesy realizują Rosja i Chiny poprzez zacieśnianie współpracy? Jakie miejsce zajmowała/zajmuje Rosja w polityce bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych za rządów trzech ostatnich prezydentów USA? Jak układała się współpraca pomiędzy państwami? Jaki wpływ na relacje na linii Waszyngton–Moskwa miały bliższe relacje rosyjsko-chińskie? Jakie czynniki miały wpływ na pogorszenie stosunków pomiędzy USA i Rosją?

Zakres chronologiczny niniejszego artykułu obejmuje okres od 2000 r., jako początek nawiązania bliższych relacji chińsko-rosyjskich, do czasów współczesnych.

Współpraca chińsko-rosyjska w XXI wieku – partnerstwo z rozsądku?

Pierwszą przesłanką wskazującą na zacieśnianie relacji pomiędzy Chinami i Rosją było wspólne oświadczenie Władimira Putina i Jianga Zemina z lipca 2000 r., w którym zdecydowanie przeciwstawili się budowie amerykańskiego systemu obrony przeciwrakietowej⁵. Wyraźnym sygnałem wskazującym na wzmocnienie współpracy pomiędzy państwami było podpisanie, w lipcu 2001 r., traktatu o „przyjaźni i współpracy” (*Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People’s Republic of China and the Russian Federation*), w którym prezydenci mocarstw zobowiązali się do stałego rozwoju stosunków dwustronnych i partnerstwa strategicznego opartego na przyjaźni, zaufaniu, równości, pokojowym współistnieniu, współpracy, wzajemnym poszanowaniu integralności terytorialnej, braku agresji i ingerencji w wewnętrzne sprawy drugiej strony. W dokumencie podkreślono, że Rosja jest przeciwna jakiegokolwiek formie niezależności Tajwanu, a rząd Chińskiej Republiki Ludowej jest jedynym legalnym rządem reprezentującym ten kraj. Mocarstwa miały podjąć działania mające na celu zbudowanie zaufania pomiędzy nimi, zwłaszcza w dziedzinie wojskowości, m.in. poprzez zmniejszenie liczby żołnierzy na obszarach przygranicznych, kontynuację procesu rozbrojenia jądrowego i redukcji broni chemicznej, zapobieganie rozprzestrzenianiu się broni masowego rażenia. Strony zadeklarowały jednocześnie, że nie dołączą do żadnego sojuszu, który mógłby zaszkodzić ich bezpieczeństwu, suwerenności i integralności terytorialnej. Pomimo że państwa miały nawiązać bliższą współpracę w zakresie bezpieczeństwa, to dokument nie zawierał klauzuli wzajemnej obrony. Mocarstwa miały wspierać się na forum międzynarodowym, w instytucjach finansowych, organizacjach gospodarczych. Państwa zadeklarowały chęć wzmocnienia pozycji i roli Organizacji Narodów Zjednoczonych w systemie międzynarodowym, jako najbardziej autorytatywnej

⁵ J. Szczudlik-Tatar, *Chińska percepcja stosunków ChRL z Rosją*, „Biuletyn PISM” 2011, nr 5 (754), s. 2352.

jednostki do rozwiązywania problemów międzynarodowych, zwłaszcza w zakresie pokoju i rozwoju. Chiny oraz Rosja dążą do wzmocnienia swoich pozycji międzynarodowych⁶ m.in. poprzez ściślejszą współpracę w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, korzystając z prawa weta przy rezolucjach proponowanych przez państwa zachodnie, zwłaszcza tych, które zakładają presję dyplomatyczną, polityczną, użycie siły militarnej czy nałożenie sankcji wobec reżimów łamiących prawa człowieka. Mocarstwa połączył ponadto sprzeciw wobec rozszerzeniu NATO. Współpraca pomiędzy państwami miała dotyczyć: gospodarki i handlu, technologii wojskowej, nauki oraz techniki, energetyki, transportu, energii jądrowej, finansów, lotnictwa, eksploatacji kosmosu, technologii informacyjnej. Strony traktatu zobowiązały się do zwiększenia wymiany i współpracy w zakresie edukacji, kultury, zdrowia, informacji, turystyki, sportu oraz prawa, w tym ochrony prawa własności intelektualnej. Państwa miały współpracować w zakresie zwalczania terroryzmu, separatyzmu i ekstremizmu, nielegalnej imigracji, w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, w tym z nielegalnym handlem bronią oraz narkotykami. Wyznaczono okres obowiązywania traktatu na 20 lat, z możliwością automatycznego przedłużenia przy braku sprzeciwu stron⁷.

Powyższy traktat stanowi polityczną demonstrację nawiązania strategicznego partnerstwa pomiędzy Rosją i Chinami, wysyłając jasny sygnał innym uczestnikom stosunków międzynarodowych – będziemy ochraniać nasze interesy i wartości. Pomimo że w dokumencie dwukrotnie podkreślono, iż współpraca chińsko-rosyjska nie będzie wycelowana przeciwko innemu państwu, to elementem łączącym te dwa mocarstwa jest niechęć do amerykańskiej hegemonii i jednobiegowego świata⁸. Oba państwa sprzeciwiały się umacnianiu sojuszy militarnych na Pacyfiku, w tym USA z Japonią, Australią i Koreą Południową. Pekin oraz Moskwa sprzeciwiały się również amerykańskiemu programowi obrony przeciwrakietowej. Czynnikiem spajającym partnerstwo strategiczne pomiędzy mocarstwami jest ich sprzeciw wobec wartości politycznych promowanych przez USA i inne państwa zachodnie. W traktacie wyraźnie podkreślono ochronę suwerenności i brak ingerencji podmiotów zewnętrznych w sprawy wewnętrzne, zakładając jednocześnie, że Zachód, pod sztandarem szerzenia demokracji i praw człowieka, dąży do obale-

⁶ Na temat ambicji imperialnych Rosji i Chin zob.: A. Włodkowska-Bagan, *Ambicje imperialne Rosji i innych mocarstw w przestrzeni poradzieckiej*, [w:] *Rosja. Rozważania imperiolologiczne*, red. S. Bieleń, A. Skrzypek, Warszawa 2015, s. 202–206.

⁷ *Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People's Republic of China and the Russian Federation*, Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China, 24.07.2001, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t15771.shtml [dostęp: 22.03.2018].

⁸ W rosyjskich mediach pojawiły się komentarze określające traktat jako „akt przyjaźni przeciwko Ameryce”. Zob. P.E. Tyler, *Russia and China Sign 'Friendship' Pact*, „The New York Times”, 17.07.2001, <https://www.nytimes.com/2001/07/17/world/russia-and-china-sign-friendship-pact.html> [dostęp: 22.03.2018].

nia reżimów w Chinach i Rosji. Obawa przed „kolorowymi rewolucjami”⁹ sponzorowanymi z zagranicy, kryzys ukraiński¹⁰ i pogorszenie stosunków rosyjsko-zachodnich wpłynęło na zacieśnianie relacji na linii Moskwa–Pekin, coraz bardziej uzależniając Rosję od wsparcia ze strony Chin oraz wymuszając pewne ustępstwa ze strony Kremla, np. renegocjację cen ropy naftowej i zwiększenie ilości dostaw. Gospodarczym filarem stosunków chińsko-rosyjskich bez wątpienia jest współpraca energetyczna. Od 2016 r. Rosja stała się największym dostawcą ropy naftowej do Chin, wyprzedzając Arabię Saudyjską. W niedługiej perspektywie (po wybudowaniu gazociągu „Siła Syberii”) Rosja stanie się również ważnym eksporterem gazu do Chin. Obok bliższych relacji gospodarczych państwa prężnie rozwijają współpracę w zakresie bezpieczeństwa, która opiera się na dwóch filarach: wspólnych ćwiczeniach wojskowych i sprzedaży Chinom rosyjskiej broni. Intensyfikację sprzedaży broni z Rosji do Chin można odnotować od początku 2010 r., kiedy to osiągnięto pułap sprzedaż wynoszący około 2 miliardy dolarów rocznie. Ponadto od 2016 r. Rosja sprzedaje Chinom kompleksowe systemy uzbrojenia: myśliwce Su-35 i S-400. Na początku XXI wieku mocarstwa rozpoczęły również organizowanie wspólnych ćwiczeń lądowych, a od 2012 r. co roku odbywają się rosyjsko-chińskie ćwiczenia morskie. Pomimo że wspólne ćwiczenia mają praktyczne zastosowanie (m.in. zwiększenie interoperacyjności), to ich głównym celem jest demonstracja polityczna skierowana do państw zachodnich. Jak podkreśla Marcin Kaczmarski, wspólne ćwiczenia „implikują możliwość, że oba państwa będą w stanie wykuć prawdziwy sojusz polityczno-wojskowy i przyczynią się do wzmocnienia potęgi każdego państwa”¹¹. Warto przy tym zwrócić uwagę na zapis w traktacie obligujący strony do współpracy w celu wyeliminowania pojawiającego się zagrożenia. Mocarstwa zobowiązały się tym samym do wzajemnego wsparcia w sytuacji kiedy którekolwiek z nich zostanie poddane presji lub agresji innego państwa.

Mimo że w traktacie o „przyjaźni i współpracy” podkreślono, iż partnerstwo strategiczne pomiędzy mocarstwami oparte jest na zasadzie równości, to państwa te budują współpracę pomimo rosnącej asymetrii sił między nimi. Jeszcze przed kryzysem ukraińskim gospodarka chińska była czterokrotnie większa niż rosyjska. Nałożone przez Zachód na Rosję sankcje po aneksji Krymu, w połączeniu ze spad-

⁹ USA popierały prodemokratyczne rewolucje w byłych republikach radzieckich – „pomarańczową rewolucję” na Ukrainie; „rewolucję tulipanów” w Kirgistanie; „rewolucję róż” w Gruzji. Zob. K. Czornik, *Nowe akcenty w stosunkach amerykańsko-rosyjskich w okresie administracji Baracka Obamy a bezpieczeństwo Polski*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2013, nr 11, s. 159.

¹⁰ Szerzej na temat zob. R. Zięba, *Międzynarodowe implikacje kryzysu ukraińskiego*, „Stosunki Międzynarodowe” 2014, nr 2, t. 50, s. 13–40.

¹¹ M. Kaczmarski, *Russia-China Relations and the West, Working Paper Series Russia and the West: Reality Check*, March 2017, s. 6, http://transatlanticrelations.org/wp-content/uploads/2017/03/RBSG-Ostpolitik-2-track-2-book-Kaczmarski-final_website2.pdf [dostęp: 23.03.2018].

kiem cen ropy naftowej, doprowadziło jej gospodarkę do recesji. Lepsze wyniki gospodarcze Chin przełożyły się na zwiększenie dysproporcji pomiędzy państwami w zakresie wydatków na cele obronne. W 2015 r. Chiny wydały trzy razy więcej niż Rosja na swoje siły zbrojne. Zatem partnerstwa rosyjsko-chińskiego nie można nazwać równym. Bezwzględnie dominującą pozycję mają w tych relacjach Chiny. Jednak Pekin potrzebuje Rosji nie jako głównego partnera gospodarczego (rolę tę pełni Unia Europejska), ale głównego partnera strategiczno-politycznego¹². W tym zakresie mocarstwa łączą trzy kwestie:

- wspólna troska o przetrwanie reżimu (ustroju autorytarnego) – ochrona suwerenności, integralności terytorialnej, brak ingerencji w sprawy wewnętrzne państw;
- sprzeciw wobec zachodnich wartości – unilateralizmowi USA, interwencjonizmowi, propagowaniu demokracji i arbitralnemu użyciu siły;
- sprzeciw wobec globalnej dominacji Zachodu – zmiana porządku międzynarodowego z jednobiegunowego na wielobiegunowy, z wyznaczeniem stref wpływów – Chiny w Azji, Rosja w Europie Wschodniej.

Od współpracy do rywalizacji – polityka bezpieczeństwa USA wobec Rosji w XXI wieku

Początkowo reakcja władz USA na zacieśnianie współpracy pomiędzy Rosją i Chinami była nad wyraz wyważona. Urzędujący ówczesnie prezydent George W. Bush umniejszał znaczenie traktatu o „przyjaźni i współpracy” z lipca 2001 r., podkreślając, że państwom tym daleko jeszcze do nawiązania silnego sojuszu¹³. Zamachy terrorystyczne z 11 września 2001 r. przyniosły ochłodzenie stosunków na linii Moskwa–Pekin i początkowo zacieśnianie współpracy rosyjsko-amerykańskiej. Za przykład może posłużyć wsparcie Rosji dla wojny z terroryzmem, współpraca wywiadowcza i logistyczna podczas amerykańskiej interwencji w Afganistanie w październiku 2001 r., podczas której Amerykanie utworzyli bazy wojskowe m.in. w Uzbekistanie i Kirgistanie, co spotkało się z tolerancją Kremla. Innym przykładem była wspólna deklaracja władz, złożona w maju 2002 r., zobowiązująca państwa do partnerstwa strategicznego, rozwijania stosunków opartych na przyjaźni, współpracy, wspólnych wartościach, zaufaniu, otwartości i przewidywalności. Strony podpisały wówczas *Strategic Offensive Reductions Treaty* (SORT), dokument stanowił porozumienie w kwestii redukcji potencjałów jądrowych USA i Rosji o blisko dwie trzecie. W maju 2002 r. utworzono również Radę NATO–

¹² *Ibidem*, s. 1–10; J. Stokes, *Russia and China's Enduring Alliance*, „Foreign Affairs”, 24.02.2017, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-02-22/russia-and-china-s-enduring-alliance> [dostęp: 24.03.2018].

¹³ P.E. Tyler, *Russia and China Sign 'Friendship' Pact*, „The New York Times”, 17.07.2001, <https://www.nytimes.com/2001/07/17/world/russia-and-china-sign-friendship-pact.html> [dostęp: 24.03.2018].

Rosja, zapowiadając współpracę pomiędzy stronami m.in. w zakresie zwalczania terroryzmu¹⁴. Pomimo że podczas dwóch kadencji George'a W. Busha można było zaobserwować okresy bliższych relacji pomiędzy USA i Rosją, to pod koniec jego rządów doszły one do najniższego punktu w całym okresie pozimnowojennym¹⁵. Administracja amerykańska zarzucała Kremlowi łamanie zasad demokratycznych¹⁶. Prezydent Putin w 2007 r. krytykował politykę bezpieczeństwa USA (m.in. za wojnę w Iraku, system obrony przeciwrakietowej, ekspansję NATO) czyniąc analogię do nazistowskich Niemiec¹⁷. Rząd amerykański wskazywał z kolei, że dążenia Rosji do modernizacji potencjału militarnego stanowią potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa USA¹⁸. Wpływ na pogorszenie stosunków rosyjsko-amerykańskich za rządów G.W. Busha miało:

- wypowiedzenie przez USA układu o ograniczeniu obrony przeciwrakietowej¹⁹ – ABM (*Anti-Ballistic Missile Treaty*)²⁰;
- decyzja prezydenta George'a W. Busha o rozpoczęciu wojny w Iraku w marcu 2003 r., bez zgody Rady Bezpieczeństwa ONZ²¹;

¹⁴ *Text of U.S.-Russia Joint Declaration*, US Department of State, <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/2002/10469.htm> [dostęp: 26.03.2018]; *NATO-Russia Council*, <https://www.nato.int/nrc-website/en/about/index.html> [dostęp: 26.03.2018].

¹⁵ M. Kaczmarek, *Kruczy „Reset”*. *Bilans i perspektywy przemian w relacjach rosyjsko-amerykańskich*, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/punkt_widzenia_24.pdf, s. 7 [dostęp: 26.03.2018].

¹⁶ I. Traynor, *Bush warns Russian leader to respect democratic values*, „The Guardian”, 25.02.2005, <https://www.theguardian.com/world/2005/feb/25/russia.usa1> [dostęp: 26.03.2018]. Co ciekawe w tym samym okresie w mediach zaczęły pojawiać się informacje świadczące o łamaniu praw człowieka przez Amerykanów, jak chociażby stosowanie tortur wobec więźniów zatrzymanych w Abu Ghraib w Iraku czy w innych tajnych więzieniach CIA na świecie. Zob. E. Waško-Owsiejczuk, *Globalizacja tortur – o programie tajnych więzień CIA na świecie*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2016, nr 45, s. 207–233.

¹⁷ A.E. Kramer, *Putin likens U.S. foreign policy to that of Third Reich*, „The New York Times”, 9.05.2007, <https://www.nytimes.com/2007/05/09/world/europe/09iht-russia.4.5642323.html> [dostęp: 26.03.2018].

¹⁸ Zob. K. Czornik, *op. cit.*, s. 160.

¹⁹ W opinii władz USA układ ABM przeszkadzał im w ochronie Amerykanów przed atakami terrorystycznymi i wrogimi reżimami. Władze Rosji podkreślały, że decyzja prezydenta Busha jest błędem i naruszy równowagę strategiczną. Pomimo że Chiny nie były sygnatariuszem paktu, to wyraziły swój sprzeciw wobec decyzji rządu USA i systemu obrony przeciwrakietowej zaproponowanego przez administrację Busha. Zob. T. Neilan, *Bush Pulls Out of ABM Treaty; Putin Calls Move a Mistake*, „The New York Times”, 12.12.2001, <https://www.nytimes.com/2001/12/13/international/bush-pulls-out-of-abm-treaty-putin-calls-move-a-mistake.html> [dostęp: 26.03.2018].

²⁰ Układ ABM zobowiązywał państwa do ograniczenia systemu antyrakietowego, co w praktyce oznaczało, że na terytorium USA i ZSRR nie można było rozmieścić systemów przeciwrakietowych obejmujących całego państwa. Zob. E. Waško-Owsiejczuk, *Polityka bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych Ameryki w latach 2001–2009*, Kraków 2014, s. 182–185.

²¹ Rosja i Chiny wyraziły sprzeciw wobec wojny w Iraku. Zob. J. Tagliabue, *France and Russia Ready to Use Veto Against Iraq War*, „The New York Times”, 6.03.2003, <https://www.nytimes.com/2003/03/06/international/europe/france-and-russia-ready-to-use-veto-against-iraq-war.html> [dostęp: 26.03.2018].

- rozszerzenie NATO na wschód w 2004 r., do granic Rosji²²;
- uznanie przez USA niepodległości Kosowa w 2008 r.²³;
- wsparcie przez USA Gruzji w konflikcie z Rosją o Osetię Południową w 2008 r.²⁴;
- decyzja prezydenta USA z 2008 r. o instalacji elementów systemów przeciwrakietowych na terytorium Polski i Czech²⁵.

Nowy prezydent USA – Barack Obama w 2009 r. rozpoczął rządy od resetu w stosunkach amerykańsko-rosyjskich. Początkowo Moskwa z entuzjazmem podchodziła do zmiany polityki USA, umacniając współpracę pomiędzy krajami np. w kwestii stabilizacji Afganistanu. Rosja zezwoliła m.in. na tranzyt niebojowego zaopatrzenia dla sił koalicyjnych stacjonujących w Afganistanie²⁶. Obie strony zapowiedziały nowy początek stosunków bilateralnych i wzmocnioną kooperację w problematycznych kwestiach dotyczących Iranu i Korei Północnej. Priorytetem miało być bezpieczeństwo nuklearne, dążenie do redukcji broni jądrowej, zapobieganie rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia²⁷. Potrzymano również deklarację obu rządów o dążeniu do ograniczenia zbrojeń strategicznych²⁸. W grudniu 2010 r. USA ratyfikowały porozumienie o cywilnej współpracy nuklearnej z Rosją, otwierając tym samym rynek amerykański dla rosyjskiego przemysłu jądrowego²⁹. Kwestią niezwykle problematyczną, budzącą ostry sprzeciw Rosji, była amerykańska obrona przeciwrakietowa. Licząc na dalsze ocieplenie relacji pomiędzy państwami, prezydent Barack Obama zrezygnował z pierwotnych planów rozmiesz-

²² 29 marca 2004 r. do NATO przystąpiło 7 państw: Bułgaria, Estonia, Łotwa, Litwa, Rumunia, Słowacja i Słowenia. Zob. S. Lee Myers, *As NATO Finally Arrives on Its Border, Russia Grumbles*, „The New York Times”, 3.04.2004, www.nytimes.com/2004/04/03/world/as-nato-finally-arrives-on-its-border-russia-grumbles.html [dostęp: 28.03.2018].

²³ S. Gutterman, *Russia Denounces Kosovo Declaration*, „The Washington Post”, 17.02.2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/02/17/AR2008021700714.html> [dostęp: 28.03.2018].

²⁴ C.J. Levy, *Putin Suggests U.S. Provocation in Georgia Clash*, „The New York Times”, 28.08.2008, <https://www.nytimes.com/2008/08/29/world/europe/29putin.html> [dostęp: 3.04.2018].

²⁵ T. Shanker, N. Kulish, *Russia Lashes Out on Missile Deal*, „The New York Times”, 15.08.2008, <https://www.nytimes.com/2008/08/15/world/europe/16poland.html> [dostęp: 3.04.2018].

²⁶ Zob. K. Czornik, *op. cit.*, s. 166.

²⁷ G. Kessler, *Clinton 'Resets' Russian Ties and Language*, „The Washington Post”, 7.03.2009, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/03/06/AR2009030600428.html [dostęp: 3.04.2018]; H. Cooper, *Promises of 'Fresh Start' for U.S.-Russia Relations*, „The New York Times”, 1.04.2009, <https://www.nytimes.com/2009/04/02/world/europe/02arms.html> [dostęp: 3.04.2018].

²⁸ W lipcu 2009 r. prezydenci USA i Rosji podpisali porozumienie zobowiązujące strony do redukcji liczby głowic jądrowych do poziomu 1500–1675. Zob. M.A. Fletcher, P.P. Pan, *Obama and Medvedev Reach Agreement to Reduce Nuclear Arsenals*, „The Washington Post”, 7.07.2009, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/07/06/AR2009070600784.html [dostęp: 3.04.2018].

²⁹ M. Kaczmarek, *Kruchy „Reset”...*, *op. cit.*, s. 11.

czenia elementów systemu przeciwrakietowego w Czechach i Polsce, co odebrano jako politykę „wielkich ustępstw” USA wobec Rosji³⁰. Decyzja ta spotkała się z bardzo pozytywnym odbiorem Kremla. Kolejnym sygnałem zapowiadającym zacieśnianie współpracy na linii Waszyngton–Moskwa było podpisanie 8 kwietnia 2010 r. nowego układu START III (*Strategic Arms Reduction Treaty*), w którym strony zobowiązały się do redukcji pocisków jądrowych o 30% w ciągu najbliższych siedmiu lat³¹. Waszyngton z zadowoleniem przyjął również poparcie Rosji dla kolejnych sankcji nałożonych przez ONZ na Iran, w czerwcu 2010 r., oraz unieważnienie przez Moskwę umowy sprzedaży Iranowi obrony powietrznej³². „Reset” w stosunkach rosyjsko-amerykańskich trwał do 2011 roku. Potem relacje pomiędzy państwami zaczęły być bardziej napięte. Powodów była kilka, m.in.:

- zastrzeżenia władz USA do prawidłowości przebiegu rosyjskich wyborów prezydenckich i protesty krajowe przeciwko Putinowi, za które prezydent Rosji obwiniał USA³³;
- rozbieżne stanowiska państw w sprawie tzw. „Wiosny Arabskiej”, której efektem było obalenie wieloletnich rządów autorytarnych;
- wojna domowa w Syrii – Rosja odmówiła m.in. podjęcia działań przeciwko reżimowi Baszara al-Asada;
- udzielenie azylu przez Rosję byłemu pracownikowi CIA i NSA – Edwardowi Snowdenowi, który ujawnił skalę inwigilacji amerykańskiej Agencji Bezpieczeństwa Narodowego;
- rewolucja na Majdanie i aneksja Krymu przez Moskwę – nałożenie sankcji na Rosję (m.in. ograniczenia wizowe, groźba konfiskaty mienia, ograniczenia w usługach finansowych, sektorze energetycznym i obronnym) za łamanie suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy;
- umieszczenie Rosji wśród największych zagrożeń dla bezpieczeństwa globalnego w *Narodowej Strategii Bezpieczeństwa USA* z 2015 r.³⁴;

³⁰ G. Kessler, *The GOP claim that Obama scrapped a missile defense system as ‘a gift’ to Putin*, „The Washington Post”, 28.03.2014, www.washingtonpost.com/blogs/fact-checker/wp/2014/03/28/the-gop-claim-that-obama-scrapped-a-missile-defense-system-as-a-gift-to-putin [dostęp: 3.04.2018].

³¹ *Treaty Between The United States Of America And The Russian Federation On Measures For The Further Reduction And Limitation Of Strategic Offensive Arms*, US Department of State, www.state.gov/documents/organization/140035.pdf [dostęp: 7.04.2018].

³² Zob. N. MacFarquhar, *U.N. Approves New Sanctions to Deter Iran*, „The New York Times”, 9.06.2010, <https://www.nytimes.com/2010/06/10/world/middleeast/10sanctions.html> [dostęp: 7.04.2018].

³³ *Clinton cites ‘serious concerns’ about Russian election*, CNN, 7.12.2011, <https://edition.cnn.com/2011/12/06/world/europe/russia-elections-clinton/index.html> [dostęp: 7.04.2018]; *Putin oskarża USA o zachęcanie do protestów powyborczych*, „Newsweek”, 8.12.2011, www.newsweek.pl/swiat/putin-oskarza-usa-o-zachecanie-do-protestow-powyborczych,85527,1,1.html [dostęp: 7.04.2018].

³⁴ Wśród największych zagrożeń dla bezpieczeństwa globalnego, obok rozrastającego się ekstremizmu, cyberterroryzmu, ataków terrorystycznych, skutków zmian klimatycznych, epidemii chorób zakaźnych, rozprzestrzeniania się broni masowego rażenia, działalności międzynarodowych

- zwiększenie pomocy wojskowej dla Ukrainy;
- nałożenie sankcji na Rosję za łamanie praw człowieka i korupcję w ramach ustawy Magnitskiego obejmujących m.in. zakaz wjazdu do USA, blokowanie aktywów³⁵;
- ogłoszenie Inicjatywy Wzmocnienia Obecności Wojskowej w Europie (*European Reassurance Initiative* – ERI)³⁶, jako odpowiedź na agresywne działania Rosji we wschodniej Europie;
- nałożenie kolejnych sankcji na Rosję za ingerencję w amerykańskie wybory prezydenckie, nakaz opuszczenia USA przez 35 rosyjskich dyplomatów oraz decyzją o zamknięciu rosyjskich placówek w stanach Maryland i Nowy Jork³⁷;
- wysłanie do Polski, na Litwę, Łotwę i Estonię wojsk NATO, w ramach wzmocnienia wschodniej granicy Sojuszu Północnoatlantyckiego z Rosją³⁸.

Początek rządów prezydenta Donalda Trumpa zapowiadał ocieplenie relacji na linii Waszyngton–Moskwa, reset w stosunkach z Rosją i nawiązanie bliższej współpracy m.in. w zakresie zwalczania terroryzmu na Bliskim Wschodzie. Prezydent USA bardzo pozytywnie wypowiadał się o przywódcy Rosji, wyrażając przy tym szacunek i sympatię do Władimira Putina³⁹. Przeciwwstawiał

grup przestępczych, w dokumencie wymieniono agresję Rosji. Zob. *The National Security Strategy*, The White House, Washington 2015, <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> [dostęp: 7.04.2018].

³⁵ P. Baker, E. Barry, *U.S. Penalizes Russians for Human Rights Violations*, „The New York Times”, 12.04.2013, www.nytimes.com/2013/04/13/world/europe/us-issues-penalties-against-russians-for-rights-violations.html [dostęp: 10.04.2018].

³⁶ Celem ERI jest zwiększenie gotowości i zdolności sił NATO do szybkiego reagowania na pojawiające się zagrożenia. Dodatkowe środki, w postaci miliarda dolarów, mają być przeznaczone m.in. na ćwiczenia, szkolenia, poprawę infrastruktury, zwiększenie sprzętu i obecności wojskowej, zwłaszcza na terytorium nowych sojuszników USA. Amerykanie mają skupić się na budowaniu zdolności wojskowych m.in. Gruzji, Mołdawii i Ukrainy, co ma umożliwić państwu samoobronę oraz lepszą współpracę z USA i NATO. Zob. *European Reassurance Initiative and Other U.S. Efforts in Support of NATO Allies and Partners*, Office of the Press Secretary, The White House, 3.06.2014, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/03/fact-sheet-european-reassurance-initiative-and-other-us-efforts-support-> [dostęp: 10.04.2018].

³⁷ D.E. Sanger, *Obama Strikes Back at Russia for Election Hacking*, „The New York Times”, 29.12.2016, www.nytimes.com/2016/12/29/us/politics/russia-election-hacking-sanctions.html [dostęp: 10.04.2018].

³⁸ Prezydent Obama zapewnił przy tym, że Europa zawsze może liczyć na USA, „zarówno w dobrych, jak i złych czasach”. Zapowiedział wsparcie sojuszników europejskich w zwalczaniu terroryzmu, rozwiązaniu problemu uchodźców i agresywnych działań Rosji. Zob. M. Landler, R. Lyman, *Obama Tells NATO That ‘Europe Can Count On’ the U.S.*, „The New York Times”, 9.07.2016, www.nytimes.com/2016/07/10/world/europe/obama-at-his-final-nato-summit-meeting-acknowledges-challenges.html [dostęp: 10.04.2018].

³⁹ M. Pengelly, *Donald Trump repeats respect for ‘killer’ Putin in Fox Super Bowl interview*, „The Guardian”, 6.02.2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/feb/05/donald-trump-repeats-his-respect-for-killer-vladimir-putin> [dostęp: 10.04.2018].

się sankcjom zachodnim nałożonym na Rosję; kwestionował istnienie NATO⁴⁰. Krytykował poprzednią administrację amerykańską za wydalenie 35 dyplomatów rosyjskich i odrzucał oskarżenia o ingerencję Moskwy w proces wyborczy w USA⁴¹. Postawa nowego prezydenta USA była odbierana przez Kreml jako szansa na poprawienie stosunków i zbudowanie konstruktywnego dialogu oraz współpracy. Prezydent Putin liczył przy tym na zniesienie sankcji nałożonych na Rosję przez administrację Obamy. Wydarzenia w kolejnych miesiącach prezydentury Trumpa, podjęte decyzje i deklaracje obu stron doprowadziły do znacznego pogorszenia relacji pomiędzy państwami. Pierwszym sygnałem zapowiadającym zmianę prorosyjskiego stanowiska prezydenta Trumpa była decyzja z 7 kwietnia 2017 r. o zbombardowaniu bazy lotnictwa syryjskiego al-Shajrat, jako odpowiedź na użycie (trzy dni wcześniej) broni chemicznej wobec cywilów przez reżim Baszara al-Asada⁴². Sojusznicy europejscy przyjęli decyzję prezydenta USA z zadowoleniem, z kolei Kreml kategorycznie potępił atak, nazywając naloty aktem agresji na suwerenny kraj, łamiącym prawo międzynarodowe⁴³. Powyższe wydarzenie nie spowodowało jednak znacznego uszczerbku w stosunkach rosyjsko-amerykańskich, głównie ze względu na to, że były to pojedyncze działania USA i władze rosyjskie zostały poinformowane o planowanym ataku. Powodów wzrostu napięcia oraz pogorszenia relacji na linii Moskwa-Waszyngton należy doszukiwać się w:

- nałożeniu nowych sankcji na Rosję (związanych m.in. z rosyjskimi cyberatakami w USA, dotyczącymi łamania praw człowieka, obchodzenia sankcji, dotyczącymi sektora obronnego i służb specjalnych, dostaw rosyjskiej broni Asadowi oraz zaostrzenia wcześniejszych sankcji z zakresu projektów naftowych, dotyczących instytucji finansowych i korupcji w Rosji); sankcjami

⁴⁰ Podczas kampanii wyborczej Trump kwestionował również istnienie Unii Europejskiej, co sygnalizowało pogorszenie relacji na linii Waszyngton–Bruksela. Zob. E. Waśko-Owsiejczuk, *Współpraca polityczna i w zakresie bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych z Unią Europejską po amerykańskich wyborach prezydenckich w 2016 r. – kontynuacja czy zmiana?*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2017, nr 1, s. 147–165.

⁴¹ N. Allen, R. Oliphant, P. Foster, *Donald Trump praises ,very smart' Vladimir Putin for not expelling US diplomats in response to sanctions*, „The Telegraph”, 30.12.2016, www.telegraph.co.uk/news/2016/12/29/obama-expels-35-russian-diplomats-election-hacking-row [dostęp: 12.04.2018].

⁴² A. Barnard, M.R. Gordonapr, *Worst Chemical Attack in Years in Syria; U.S. Blames Assad*, „The New York Times”, 4.04.2017, www.nytimes.com/2017/04/04/world/middleeast/syria-gas-attack.html [dostęp: 12.04.2018].

⁴³ C. Palazzo, P. Foster, *Assad bears full responsibility': how the world reacted to Donald Trump's missile strike on Syria*, „The Telegraph”, 7.04.2017, www.telegraph.co.uk/news/2017/04/07/us-air-strike-syria-world-reacted-donald-trumps-decision-intervene [dostęp: 12.04.2018]; G. Aisch, Y. Joseph, A. Singhvi, *Which Countries Support and Which Oppose the U.S. Missile Strikes in Syria*, „The New York Times”, 9.04.2017, www.nytimes.com/interactive/2017/04/07/world/middleeast/world-reactions-syria-strike.html [dostęp: 12.04.2018].

objęto również Iran oraz Koreę Północną na mocy ustawy „Przeciwdziałanie przeciwnikom Ameryki poprzez sankcje”⁴⁴;

- ostrych deklaracjach politycznych Kongresu, dotyczących nieuznawania aneksji Krymu, poparcia dla rządu ukraińskiego na rzecz przywrócenia integralności terytorialnej państwa, krytyki destabilizujących działań Rosji na Wschodzie Europy, utworzenia specjalnego funduszu przeciwdziałania wpływom rosyjskim dla państw Europy i Euroazji oraz zapowiedzi kontynuacji blokowania projektu Nord Stream 2, jako zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego Unii Europejskiej⁴⁵;
- decyzji Kremla o wydaleniu z Rosji 755 osób wchodzących w skład personelu dyplomatycznego i technicznego amerykańskich ambasad oraz konsulatów⁴⁶;
- ogłoszeniu strategicznej rywalizacji (politycznej, ekonomicznej i militarnej) z Rosją i Chinami w *Narodowej strategii bezpieczeństwa USA* z grudnia 2017 r., gdzie te mocarstwa umieszczono wśród zagrożeń dla bezpieczeństwa USA, pozycji międzynarodowej, wpływów oraz interesów supermocarstwa, zarzucając im stosowanie propagandy w celu dyskredytowania demokracji, a także szerzenie antyzachodnich haseł⁴⁷;
- zwiększaniu wydatków na cele obronne do 700 miliardów dolarów oraz zapowiedź zwiększenia środków na bezpieczeństwo Ukrainy; wzmocnienie obecności sił USA i NATO w Europie Wschodniej;

⁴⁴ Warto podkreślić, że prezydent Donald Trump podpisując ustawę skrytykował wiele postanowień w jej zawartych, m.in. zapis ograniczający możliwość samodzielnego uchylania przez prezydenta dotychczasowych obostrzeń wobec Rosji, tym samym wymuszając na prezydencie USA współpracę z Kongresem w zakresie sankcji. Zob. A. Phillip, K. Demirjian, *Trump signs Russia sanctions bill, but makes clear he's not happy about it*, „The Washington Post”, 2.08.2017, www.washingtonpost.com/politics/trump-signs-russia-sanctions-bill-but-makes-clear-hes-not-happy-about-it/2017/08/02/7a55b448-77b9-11e7-803fa6c989606ac7_story.html?utm_term=.2d5e78cc9427 [dostęp: 14.04.2018]; M. Menkiszak, W. Rodkiewicz, *Próba sił Eskalacja kryzysu w stosunkach rosyjsko-amerykańskich*, „Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia” 2018, nr 264, s. 1–9.

⁴⁵ I. Wiśniewska, S. Kardaś, *Ustawa o amerykańskich sankcjach przeciwko Rosji*, www.osw.waw.pl/sites/default/files/analiza_osw_sankcje_usa.pdf [dostęp: 14.04.2018].

⁴⁶ Waszyngton miał ograniczyć personel ambasad i konsulatów do 455 osób. Zob. *Vladimir Putin expels 755 US diplomats from Russia and threatens further action over sanctions*, „The Telegraph”, 31.07.2017, www.telegraph.co.uk/news/2017/07/30/vladimir-putin-orders-755-us-diplomats-leave-russia-retaliation/ [dostęp: 14.04.2018].

⁴⁷ Rosję i Chiny określono w dokumencie mianem rywalizujących mocarstw, które powiększają siły zbrojne, dążą do kontroli informacji oraz danych, poszerzenia wpływów, a także pracują nad zaawansowaną bronią mogącą zagrozić amerykańskiej infrastrukturze krytycznej. Podkreślono przy tym, że dotychczasowa polityka USA wobec tych państw była mało skuteczna, a włączenie ich w struktury instytucji międzynarodowych i nawiązanie partnerstwa handlowego nie zmieniło Chin i Rosji w łagodnych aktorów czy partnerów godnych zaufania. Zob. *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C., The White House, December 2017, s. 1–3; E. Waśko-Owsiejczuk, *Koncepcja bezpieczeństwa USA*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, red. R. Zięba, Warszawa 2018.

- kolejnych doniesieniach świadczących o ingerencji Rosji w proces wyborczy w USA⁴⁸;
- decyzji prezydenta Trumpa o wydaleniu z USA 60 dyplomatów powiązanych z Moskwą, zamknięciu konsulatu rosyjskiego w Seattle w odpowiedzi na atak chemiczny na Siergieja Skripala⁴⁹;
- decyzji prezydenta Putina o wydaleniu z Rosji 60 dyplomatów amerykańskich i zamknięciu konsulatu USA w Petersburgu⁵⁰;
- ataku raketowym USA, Wielkiej Brytanii i Francji na obiekty wojskowe w Syrii i Centrum Badań Chemicznych, jako odpowiedź na użycie broni chemicznej wobec ludności cywilnej w syryjskim mieście Duma przez reżim Asada⁵¹.

W ważnym z punktu widzenia polityki bezpieczeństwa USA dokumencie, czyli w *Strategii Obrony Narodowej* z 2018 r., również wymieniono Rosję i Chiny jako zagrożenie, zmieniając jednocześnie priorytety w polityce bezpieczeństwa supermocarstwa. Po 11 września 2001 r. na pierwszym planie było zwalczanie terroryzmu. Obecnie wskazano, że to rywalizacja między mocarstwami jest największym wyzwaniem dla bezpieczeństwa supermocarstwa. Przewaga militarna USA w każdym aspekcie – powietrznym, lądowym, morskim, kosmicznym, w cyberprzestrzeni od kilku lat zmniejsza się na korzyść Chin i Rosji. Jak stwierdził Sekretarz Obrony James Mattis: „Stany Zjednoczone stoją w obliczu rosnącego zagrożenia ze strony sił rewizjonistycznych jak Chiny i Rosja, które dążą do stworzenia świata zgodnego z ich autorytarnymi modelami [...] USA muszą być gotowe na walkę o władzę”⁵².

⁴⁸ J. Swaine, M. Bennetts, *Mueller charges 13 Russians with interfering in US election to help Trump*, „The Guardian”, 17.02.2018, www.theguardian.com/us-news/2018/feb/16/robert-mueller-russians-charged-election [dostęp: 14.04.2018].

⁴⁹ Decyzja Trumpa była odpowiedzią na otrucie na terytorium Wielkiej Brytanii rosyjskiego szpiega Siergieja Skripala i jego córki Julii, przy użyciu rosyjskiego środka bojowego Nowiczok. Zob. *Donald Trump podjął decyzję. USA wydali 60 rosyjskich dyplomatów*, „Wprost”, 26.03.2018, www.wprost.pl/polityka/10113525/donald-trump-podjal-decyzje-usa-wydali-60-rosyjskich-dyplomatow.html [dostęp: 17.04.2018].

⁵⁰ *Spy poisoning: Russia expels 60 US diplomats in tit-for-tat measure*, „BBCNews”, 30.03.2018, www.bbc.com/news/world-europe-43590933 [dostęp: 17.04.2018].

⁵¹ Władze Rosji określiły te działania jako akt agresji wymierzony w suwerenne państwo i pokaz rażącego lekceważenia prawa międzynarodowego. W odpowiedzi Kreml bierze pod uwagę przywrócenie dostaw systemów obrony powietrznej S-300 dla Syrii. Zob. A. Gearan, M. Ryan, *U.S. and allies warn Syria of more missile strikes if chemical attacks used again*, „The Washington Post”, 14.04.2018, www.washingtonpost.com/world/national-security/us-launches-missile-strikes-in-syria/2018/04/13/c68e89d0-3f4a-11e8-974f-aacd97698cef_story.html?utm_term=.8b9aaca424d4 [dostęp: 17.04.2018]; A. Roth, H. Ellis-Petersen, *Vladimir Putin calls US-led Syria strikes an 'act of aggression'*, „The Guardian”, 14.04.2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/14/insulting-russia-furious-over-syria-attacks-as-politician-likens-trump-to-hitler> [dostęp: 17.04.2018].

⁵² J. Garamone, *National Defense Strategy a 'Good Fit for Our Times,' Mattis Says*, US Department of Defense, 19.01.2018, www.defense.gov/News/Article/Article/1419671/national-defense-strategy-a-good-fit-for-our-times-mattis-says [dostęp: 17.04.2018].

Podsumowanie

Relacje rosyjsko-chińskie od początku XXI wieku ulegają zacieśnianiu. Mocarstwa współpracują na polu gospodarczym, militarnym i politycznym. Coraz częściej mówią jednym głosem na forach międzynarodowych, stanowią przeciwagę dla Zachodu oraz pogłębiając linie podziału w polityce międzynarodowej. Pomimo że związek Chin z Rosją nie można nazwać równym (pozycja międzynarodowa Chin jest niewspółmiernie wyższa od Rosji) to mocarstwa łączą trzy kluczowe kwestie – troska o przetrwanie reżimów, sprzeciw wobec zachodnich wartości oraz globalnej dominacji USA. Celem mocarstw jest zmiana porządku na wielobiegunowy oraz wyznaczenie stref wpływów – Chiny w Azji, Rosja w Europie Wschodniej⁵³. Mocarstwa łączą zatem wspólne interesy strategiczne.

Waszyngton początkowo bagatelizował zbliżenie relacji na linii Pekin–Moskwa. Przez ostatnie trzy dekady Stany Zjednoczone zajmowały uprzywilejowaną pozycję w strategicznym trójkącie: USA–Chiny–Rosja. Relacje supermocarstwa z Chinami i Rosją przez wiele lat były lepsze niż pomiędzy Pekinem i Moskwą. Obecnie uprzywilejowaną pozycję w tym trójkącie zajmują Chiny. Podczas rządów ostatnich trzech administracji amerykańskich, stosunki na linii Waszyngton–Moskwa stopniowo się pogarszały. Pomimo że pozycja międzynarodowa Rosji od 2014 r., po aneksji Krymu, sukcesywnie spada, a rozłożenie parasola ochronnego nad syryjskim reżimem Asada coraz bardziej utrudnia dialog Moskwy z Zachodem, to dzięki wsparciu Chin, Rosja coraz odważniej realizuje bezkompromisową politykę. Wydalenie dziesiątek rosyjskich dyplomatów i nałożenie kolejnych sankcji na Rosję wywołało dyskusję i pytania czy świat stoi w obliczu nowej „zimnej wojny”⁵⁴? Kreml dziś ponownie stanowi strategiczny problem Stanów Zjednoczonych, na tyle duży, że w dokumentach strategicznych Rosję, obok Chin, wymieniono jako główne zagrożenia dla bezpieczeństwa USA. Trudność w rozwiązaniu tego problemu wynika nie tylko z kategorycznej i agresywnej postawy Moskwy, ale również ze względu na brak spójnej linii polityki Białego Domu, członków gabinetu i Kongresu wobec Rosji⁵⁵. Paradoksalnie Donald Trump jest postrzegany jako najbardziej prorosyjski prezydent USA od

⁵³ Mocarstwa chcą utrzymać dominującą pozycję w ważnych dla nich strategicznie regionach, pozbywając się jednocześnie w nich wpływów Zachodu. Zob. A. Włodkowska-Bagan, *Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim*, Warszawa 2013, s. 346 i nast.

⁵⁴ A. Higgins, *It's No Cold War, but Relations With Russia Turn Volatile*, „The New York Times”, 26.03.2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/26/world/europe/russia-expulsions-cold-war.html> [dostęp: 19.04.2018].

⁵⁵ Przykładem rozbieżnych stanowisk była decyzja prezydenta Trumpa ze stycznia 2018 r. o niewprowadzaniu nowych sankcji wobec Rosji. Decyzja ta spotkała się z ostrym sprzeciwem m.in. Kongresu. Zob. M. Bergmann, J. Lamond, *Trump's Attitude Toward Russia Sanctions Makes a Mockery of the United States*, „Foreign Policy”, 1.03.2018, <http://foreignpolicy.com/2018/03/01/trumps-attitude-toward-russia-sanctions-makes-a-mockery-of-the-united-states> [dostęp: 19.04.2018].

ponad wieku⁵⁶, a stosunki amerykańsko-rosyjskie, jak stwierdził były sekretarz stanu Rex Tillerson, są na najniższym poziomie od czasów zimnej wojny i nadal się pogarszają⁵⁷.

Russia's Position in US security policy in the 21st century, in the Context of Closer Cooperation Between Russia and China

The strengthening of political, military and economic cooperation between China and Russia has been a cause for concern for the United States in the second decade of the twenty-first century, who view it as a threat to national interests and to the international position of the superpower. Due to Moscow's weakening position in the international system and deteriorating relations with the West, it was in the Kremlin's interest to find a strong ally with similar interests and goals. The creation of a Chinese-Russian front has emboldened the Moscow authorities to pursue an even more decisive and categorical policy towards the West. American-Russian relations have significantly deteriorated, to such an extent that there is a need to pose the question: is the world facing a new „Cold War”? The purpose of this article is to analyze US security policy towards Russia in the twenty-first century in the context of closer Russian-Chinese cooperation, as well as present the level of cooperation on the Washington-Moscow line during the rule of the last three US presidents and the factors affecting the deterioration of relations between the two states.

Key words: United States of America, Russia, China, security, Donald Trump, Barack Obama, George W. Bush, international relations

Miejsce Rosji w polityce bezpieczeństwa USA w XXI wieku w kontekście zacieśniania współpracy rosyjsko-chińskiej

Zacieśnianie współpracy politycznej, wojskowej i gospodarczej pomiędzy Chinami oraz Rosją zostało przyjęte przez Stany Zjednoczone w drugiej dekadzie XXI wieku z dużym niepokojem, jako zagrożenie dla interesów narodowych i pozycji międzynarodowej supermocarstwa. Ze względu na słabnącą pozycję Moskwy w systemie międzynarodowym oraz pogarszające się relacje z Zachodem, w interesie Kremla było znalezienie silnego sojusznika, posiadającego zbliżone przedsięwzięcia i cele. Utworzenie chińsko-rosyjskiego tandemu ośmieliło Moskwę do prowadzenia jeszcze bardziej zdecydowanej i kategorycznej polityki wobec Zachodu. Stosunki amerykańsko-rosyjskie uległy przy tym znacznemu pogorszeniu do tego stopnia, że dziś stawiane jest pytanie: czy świat stoi w obliczu nowej „zimnej wojny”? Celem niniejszego artykułu jest analiza polityki bezpieczeństwa USA wobec Rosji w XXI wieku, w kontekście zacieśniania współpracy rosyjsko-chińskiej; przedstawienie współpracy na linii Waszyngton–Moskwa podczas rządów trzech ostatnich prezydentów USA oraz czynników mających wpływ na pogorszenie stosunków między państwami.

Słowa kluczowe: Stany Zjednoczone Ameryki, Rosja, Chiny, bezpieczeństwo, Donald Trump, Barack Obama, George W. Bush, stosunki międzynarodowe

⁵⁶ Zob. B. Lo, *An accident waiting to happen: Trump, Putin and the US — Russia relationship*, Lowy Institute, 25.10.2017, www.lowyinstitute.org/publications/accident-waiting-happen-trump-putin-and-us-russia-relationship [dostęp: 19.04.2018].

⁵⁷ *Tillerson on Russia, Comey, and His Relationship with Trump*, „NBCNews”, 14.05.2017, www.nbcnews.com/meet-the-press/video/full-interview-tillerson-on-russia-comey-and-his-relationship-with-trump-943466051827 [dostęp: 19.04.2018].

